

Charakteristika okresu Olomouc

Olomoucký okres je centrálním a největším z pěti okresů Olomouckého kraje, rozkládá se ve východní části České republiky v zeměpisném středu Moravy. Převážná část okresu Olomouc leží v rovinaté nížině Hornomoravského úvalu, jímž protéká řeka Morava (v délce 56 km) a její přítoky. Největší plochu okresu zabírá úrodná rovinatá Haná. V rámci kraje okres Olomouc sousedí na severozápadě s okresem Šumperk, na jihozápadě s okresem Prostějov a na jihovýchodě s okresem Přerov. Dále pak sousedí na západě z Pardubického kraje s okresem Svitavy a na severu, severovýchodě a východě pak s okresy Bruntál, Opava a Nový Jičín z Moravskoslezského kraje. Nejnižším bodem okresu je niva řeky Moravy u Věrovan (199 m n. m.), nejvyšší bod byl zaznamenán na Fidlově kopci v pramenné oblasti řeky Odry (680 m n. m.). Nejjihnější bodem okresu je obec Věrovany, nejzápadnější část obce Bouzov - Kozov a nejvýchodnější bodem je ústí Něčínského potoka do Odry. Největší rybník olomouckého okresu je Šumvaldský rybník u Uničova o rozloze 60 ha.

Celkovou rozlohou 1 608 km² se Olomoucký okres řadí na první místo mezi okresy kraje. Na celkové ploše Olomouckého kraje se okres podílí 30,5 %. Z celkové rozlohy zaujímá zemědělská půda 53,4 %, podíl orné půdy na celkové rozloze je 41,8 % (orná půda se podílí na zemědělské půdě 78,2 %). Významnou část výměry okresu tvoří lesní pozemky (31,0 % z celkové výměry) a nezemědělská půda dosahuje 46,6 %.

Podnebí okresu je na většině území teplé a příznivé.



Olomoucký okres je tvořen celkem 98 obcemi, z toho 7 městy (Olomouc, Šternberk, Uničov, Litovel, Velká Bystřice, Moravský Beroun a od roku 2020 Štěpánov) a 3 městysy (Dub nad Moravou, Náměšť na Hané a Velký Újezd). Začátkem roku 2003 zanikly okresní úřady a samosprávné kraje se od té doby pro účely státní správy dělí na správní obvody obcí s rozšířenou působností (Olomouc, Litovel, Uničov a Šternberk), ty dále na správní obvody obcí s pověřeným obecním úřadem (Hlubočky, Litovel, Olomouc, Šternberk, Uničov, Moravský Beroun). K 1. lednu 2005 byly k okresu Olomouc přirazeny 3 obce z okresu Bruntál z Moravskoslezského kraje (Moravský Beroun, Huzová a Norberčany). K 1. lednu 2007 pak byla k okresu Olomouc přiřazena ještě obec Lipinka. Na území okresu se nachází Vojenský újezd Libavá, který se rozléhá na severovýchodě okresu, v oblasti Oderských vrchů, na rozloze 235,5 km². K 1. 1. 2016 v souvislosti s územní změnou vojenského újezdu vznikly 2 nové obce - Město Libavá a Kozlov. V 98 obcích okresu Olomouc má své trvalé bydliště přes 235 tisíc obyvatel.

Na dnešním území okresu byly napsány i dějiny. Smutnou stránku historie připomíná zavraždění českého krále Václava III. v olomouckém paláci v roce 1306. O několik století později se olomoucká pevnost stala vězením generála Lafayettea a jeho rodiny, po kterém je v dnešní Olomouci pojmenovaná ulice. S Olomoucí jsou spjata taková jména jako Wolfgang Amadeus Mozart, Gustav Mahler, Bedřich Smetana, Antonín Dvořák, Ludwig van Beethoven nebo Jan Ámos Komenský.



Největším městem olomouckého okresu a celého kraje je krajské město **Olomouc** se 100 tisíci obyvateli. Olomouc je především historické a univerzitní město, může se pochlubit řadou románských, gotických a barokních památek. Nejvýznamnějším historickým objektem je Přemyslovský palác. Po požáru hradu v roce 1204 se zachovala dolní část věže kaple sv. Barbory. Dominantou je trojlodní katedrála sv. Václava na Václavském náměstí, jejíž hlavní věž se 100,65 metry je nejvyšší na Moravě. V sousedství se nachází kaple sv. Anny s budovou kapitulního děkanství, v jejíchž prostorách byl v roce 1306 zavražděn poslední z Přemyslovců Václav III. V areálu bylo v roce 1998 založeno Arcidiecézní muzeum a v roce 2006 byla otevřena rozsáhlá expozice.

Další dominantou města a národní kulturní památkou je chrám sv. Mořice, kde byly v roce 1745 nainstalovány největší varhany ve střední Evropě. Jednou z největších palácových staveb bývalého předhradí je Arcibiskupský palác, který byl v roce 1848 svědkem korunovace císaře Františka Josefa I. K dalším významným památkám patří největší bývalý premonstrátský klášter v Evropě, Hradisko, který se od roku 1802 stal sídlem vojenské nemocnice. V Olomouci se nachází množství nádherných kostelů, paláců a kašen (soubor šesti dochovaných barokních kašen s antickou tematikou, které se nacházejí na poměrně malém území, představuje skutečný unikát evropského významu). K souboru olomouckých kašen v historickém jádru města patří ještě novodobá kašna z 20. století umístěná na venkovní části olomoucké radnice. V roce 2002 byla na hlavním olomouckém náměstí osazena nová moderní Arionova kašna Ivana Theimera a v roce 2005 došlo k znovu osazení autentické barokní kašny (1725), která byla ze středu města odstraněna přibližně před sto lety.



V samém centru města na Horním náměstí nalezneme radnici se 76 metrů vysokou věží a orlojem. Dnešní podoba orloje pochází z let 1947-1955 dle návrhu Karla Svolinského. Opravdovým monumentem Horního náměstí zůstává sloup Nejsvětější Trojice vybudovaný v rozmezí let 1716-1754. Slavnostního vysvěcení se zúčastnila osobně Marie Terezie. Hlavním účelem vybudování Trojice byla oslava katolické církve a víry, částečně vyvolaná pocitem vděčnosti za ukončení moru, který na Moravě udeřil v letech 1714 až 1716. Od roku 1995 je sloup společně s Mariánským sloupem a barokními kašnami národní kulturní památkou. Sloup Nejsvětější Trojice byl v roce 2000 zařazen mezi světové dědictví UNESCO.



Olomouc je již od roku 1966 spjata s výstavištěm Flora s bohatou zelení parků, sbírkových skleníků, květinovou nádherou botanické zahrady a rozária. Přírodní areál právem patří ke klenotům města a ke kulturním skvostům České republiky.

Z původního skromného stromořadí se během dvou století rozloha zeleného prstence města tvořeného dnešními Smetanovými, Čechovými a Bezručovými sady rozrostla na více než 47 hektarů. Délka hlavních alejí dosahuje téměř 2,5 km a každý, kdo by se chtěl projít všemi cestami, musí počítat s více než čtyřmi hodinami chůze. Největšímu zájmu návštěvnické veřejnosti se výstaviště i parky těší zejména v době konání mezinárodních zahradnických výstav Flora Olomouc.

Zásluhou starobylé univerzity je Olomouc v současnosti především městem vzdělanosti. Díky téměř dvaceti tisícům studentů se ze stotisícové Olomouce stalo univerzitní město. Olomoucká univerzita patřila od druhé poloviny 16. století k významným evropským centrům vzdělanosti. 21. 2. 1946 byla obnovena pod jménem Františka Palackého a v roce 1947 otevřena svým studentům s fakultami bohosloveckou, právníkou, lékařskou a filozofickou. V následujících letech byly některé fakulty zrušeny a následně obnoveny. Díky prudkému rozvoji v porevolučním období devadesátých let 20. století se stala jedním z nejvýznamnějších center vzdělanosti v České republice. V současnosti nabízí Univerzita Palackého studium na osmi fakultách (Cyrilometodějské teologické, filozofické, lékařské, pedagogické, právníké, přírodovědecké, tělesné kultury a zdravotnických věd). Od roku 2005 v Olomouci působí i neuniverzitní soukromá Moravská vysoká škola (MVŠO), která zaplnila v regionu chybějící ekonomické obory.

Historie na nás dýchá nejen v Olomouci, ale v celém okrese můžeme navštívit hrady, zámky, chrámy, kostely, muzea a galerie. V každé vesničce najdeme nějakou drobnou církevní stavbu, ať už se jedná o kostelíky, polní kaple, sochy podél cest, boží muka a další, které patří ke koloritu Hané.

Pro milovníky hradů a zámků nesmíme opomenout hrad **Šternberk**, který byl vystaven jako ochrana zemské stezky z Polska do Olomouce. Vzácná je zde zejména sbírka kachlových kamen a Šternberská madona. Je zde také umístěno Muzeum hodin, které dokumentuje technický a slohový vývoj časoměrných přístrojů od 2. tisíciletí př. n. l. přes středověk až do současnosti.



Typické romantické sídlo, působivá dominanta se všemi znaky adaptace z konce 19. století, zvýrazněné cimbuřím, arkýři, střílnami, tvarem komínů, to je hrad **Bouzov**, kde bylo natočeno přes dvacet televizních příběhů, pohádek a filmů. Dnešní podobu získal hrad po rozsáhlé přestavbě v letech 1895 - 1910. Za zmínku stojí studna vyhloubená ve skále dosahující hloubky 40 metrů, zbrojnice s unikátními autentickými zbraněmi a hradní kuchyně se sbírkou měděného nádobí a výtahem na ruční pohon.

Do dvaceti kilometrů od krajského města se nachází zámek **Náměšť na Hané** se svou sbírkou kočárů olomouckých biskupů a arcibiskupů.



Kulturní život olomouckého regionu je zásluhou především Moravského divadla a Moravské filharmonie. V okrese najdeme pestrou nabídku galerií, divadel, muzeí, kin a skoro v každé obci najdeme knihovnu. Nejvíce kulturních akcí probíhá zejména v létě, jedná se např. o Olomoucké kulturní léto, Šternberské slavnosti, hanácké slavnosti s přehlídkami folklórních souborů např. Lidový rok ve Velké Bystřici, Jízda

králů ve Velkém Týnci a Doloplazech, Hanácké slavnosti v Náměšti na Hané a v mnohých dalších obcích, kde se většinou udržují lidové tradice a slavnosti.

Olomoucko je bohaté i na přírodní zajímavosti. Na severu se táhne kopcovité pásmo Nízkého Jeseníku a Oderských vrchů, na západě se rozprostírá Dražanská vrchovina. Litovel je středem **Chráněné krajinné oblasti Litovelské Pomoraví**, kde řeku Moravu provázejí lužní lesy s ojedinělou říční mokřadí. Nejpozoruhodnějšími biotopy lužních lesů jsou bezesporu periodické tůně, ve kterých se na jaře vyskytují vzácní korýši - žábřonožky a listonozi. Na štěrkopískovém podloží vznikla jezera a vodní nádrže, které poskytují domov vzácným rostlinám a živočichům. Břehy Moravy jsou zde domovem například kulíků říčních a písíků, své nory si zde hloubí bobři či ledňáčci. Příroda na Olomoucku vytvořila i dvě podzemní království – **Javoříčské a Mladečské jeskyně**. Za návštěvu stojí také 3 národní přírodní památky (Na Skále, Třesín, Park v Bílé Lhotě), 3 národní přírodní rezervace (Špraněk, Vrapač, Ramena řeky Moravy), 22 přírodních památek nebo 13 přírodních rezervací (Terezké údolí, Malý Kosíř, Království atd.). Na Olomoucku je také evidováno nejvíce památných stromů ze všech okresů v kraji, a to 85.



Olomoucko má vybudovanou poměrně hustou síť cyklotras. Procházejí tudy i dvě dálkové cyklotrasy – Moravská a Jantarová, které křížují Moravu od severozápadu na jihovýchod a od severovýchodu na jihozápad a stýkají se v Olomouci. Cykloturistické trasy využívají zejména silnic III. třídy, lesní a polní cesty. Na kole si mohou svou trasu vybrat jak rodiny s dětmi (např. nenáročná Chráněná krajinná oblast Litovelské Pomoraví) nebo náročnější trasy Oderských vrchů nebo kopcovitý terén okolí Bouzova apod. Na své si přijdou každoročně 1. května příznivci cykloturistiky (akce Bílý kámen), kdy je pro veřejnost otevřen jinak celoročně uzavřený vojenský prostor Libavá se svými

přírodními scenériemi.

Nejoblíbenějším výletním i poutním místem v regionu zůstává **Svatý Kopeček**, rozkládající se na úpatí Hrubého Jeseníku, vzdáleného od centra Olomouce městskou hromadnou dopravou pouze 10 km. Svou polohou, rozmanitostí terénu s krásnými lesními porosty, údolními potoky a řek nabízí ideální podmínky pro sportovní vyžití. Oblast je protkaná množstvím tras pro



pěší i cyklisty. Nejvýznamnější dominantou tohoto místa je barokní chrám Navštívení Panny Marie, který se zdaleka rýsuje nad Olomoucí. 21. května 1995 byl poutní chrám poctěn na baziliku minor při návštěvě papeže Jana Pavla II. Od roku 1956 se v přilehlých lesích rozkládá olomoucká **Zoologická zahrada**, která chová přes 400 druhů zvířat. Zoologická zahrada nabízí jízdu vláčkem, dětské lanové centrum nebo 32 metrů vysokou vyhlídkovou věž, z které za jasného počasí můžeme vidět siluetu Jeseníků s jejich nejvyšší horou Pradědem.

Kromě cykloturistiky mají hosté olomouckého regionu možnost navštívit velké množství sportovních zařízení, plaveckých areálů, tenisových kurtů, lanových center. Řeku Moravu si mohou sjet na raftu, golf si zahrát na golfovém hřišti v Dolanech a dokonce v blízkosti krajského města se nachází lyžařský areál Hlubočky.



Mezi typické potravinářské výrobky okresu můžeme zařadit pivo Litovel, mléčné výrobky z Olmy Olomouc, čokoládové výrobky ze závodu Zora, patřící pod Nestlé v Olomouci, sýry Gran Moravia firmy Brazzale Moravia a.s. nebo těstoviny Adriana ze Tří Dvorů u Litovle, cukr z Cukrovaru Vrbátky a.s., tyčinky Denuts od firmy Nutrend Olomouc a mnoho dalších.

Zdroje dat: www.czso.cz; www.upol.cz; www.olomouc-tourism.cz; www.eklasa.cz; www.drusop.nature.cz